



Op Hoop van Zegen: 'less is more'

Fotografie: Roy Beusker & Petra van Vliet

Eind vorig jaar ging in het Zaantheater Zaandam de door De Graaf & Cornelissen Producties geproduceerde musicalversie van het toneelstuk *Op Hoop van Zegen* van Herman Heijermans in première. Deze musical toerde het afgelopen half jaar door heel Nederland en zal in het najaar nog een reprise toer van dertig voorstellingen maken.

"Om *Op Hoop van Zegen* toegankelijk te maken voor een breed publiek is er speciaal voor gekozen om niet alleen de grote regionale theaters aan te doen, maar ook de middelgrote zalen (met ongeveer 450 stoelen)", zegt productie leider Willem Westhoff. Groots opgezette producties als *Op Hoop van Zegen* zijn volgens hem tegenwoordig niet meer in dit soort zalen te vinden omdat het voor een producent niet rendabel zou zijn. "De producenten van *Op Hoop van Zegen*, Ruud de Graaf en Hans Cornelissen, willen zich hier niet aan conformeren en hebben voor een meer toegankelijke constructie gekozen."

Het verhaal

Op Hoop van Zegen is een oer-Hollandse musical, gebaseerd op het onverwoestbare toneelstuk van Herman Heijermans. De musicalversie laat zien dat het vissersdrama ook nu nog niets aan zeggingskracht heeft verloren. 'Op Hoop van Zegen' onderscheidt zich niet alleen in verhaallijnen van de meeste musicals, ook het decor wijkt af. De producent heeft voor een simpel, maar doeltreffend decor gekozen. De geschiedenis van 'Op Hoop van Zegen' gaat terug naar 1900. In dat jaar schrijft Herman Heijermans een realistisch toneelstuk over de sociale verschillen in de visserij. Reder Bos (Ben Cramer) verdient veel geld ten koste van arme vissers, die hun leven op zee wagen voor een schamel loon. Zo verloor vissersvrouw Kniertje (Ellen Pieters) al haar man aan de zee. Wanneer Reder Bos besluit een gammel schip de op zee te sturen, zijn de rapen gaar. Kniertjes zoons Geert (Charly Luske) en Barend (Job Bovenlander) gaan

aan boord van de 'De Hoop' en vertrekken richting open zee. Zal Kniertje hen ooit nog terug zien? *Op Hoop van Zegen* behoort tot de pronkstukken uit de Nederlandse toneelgeschiedenis. Daarnaast is het verhaal waarin vissersvrouw Kniertje haar twee zoons verliest aan de zee een aantal malen verfilmd. Een musicalversie was er echter nog niet.

Decor

Een kade, een prachtige lucht, op de achtergrond twee masten en vissersvrouwen die staan te turen in de verte, wachtend op hun mannen die thuis komen. Dit is de openingsscène in 'Op Hoop van Zegen'. Het sobere decor is bedacht door Arno Bremers, die ook de kostuums ontwierp en het lichtontwerp komt van Coen van der Hoeven: het onderstreept allemaal uitstekend de sfeer die past bij de tragiek. Drie altijd aanwezige boegsprietzen zetten de haven neer en door het op- en neerhalen van zeilen worden ruimten gecreëerd. Het decor is eenvoudig gehouden, maar is wel doeltreffend en geënt op oude authentieke ontwerpen. In geen enkele scène wordt groots uitpakket met grote decorstukken of kapchangements. Westhoff: "We wilden zoveel mogelijk recht doen aan het verhaal van Heijermans en kwamen steeds weer uit op 'less is more'. In totaal bevat het verhaal 18 scènes. De decorstukken worden of met een duwstok of door een technicus het podium opgeden. Het grootste decorstuk is de schouw in het huis van Reder Bos. Daarnaast is er een verrijdbare boekenkast die het kantoor van Reder Bos moet voorstellen. Veel scènes spelen zich af in het huis van Kniertje, dat met een verrijdbaar plateau met

duwstok en een tafel met stoelen erop gestalte wordt gegeven, met als achtergrond het neergelaten zeil dat via een simpel katrolsysteem met gewicht handmatig op- en neergehaald kan worden. De parel van het decor is echter het achterdoek dat door Roma handmatig is geschilderd. We hebben zitten dubben of we het achterdoek zouden laten schilderen of digitaal zouden laten printen op mesh. Bij een printbedrijf hebben we vervolgens een proef laten maken op dit materiaal, maar het werkte niet in de praktijk. Doordat de afbeelding teveel moest worden opgeblazen, zag je teveel pixels. Bovendien gaf het doek teveel glans en qua belichting kon de lichtontwerper niet die effecten ermee creëren die hij voor ogen had. Vandaar dat we het op een soort lichtdoorlatend katoen hebben laten schilderen, een wolkenlucht, gebaseerd op Nederlandse zeegezichten."

Licht

Het lichtontwerp is van Coen van der Hoeven. Samen met de regisseur Paul van Ewijk heeft hij getracht het licht zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de sfeer van het verhaal. Geen uitbundige en snel wisselende lichteffecten, maar juist sober en subtiel. De verantwoordelijke lichttechnicus bij de voorstellingen is Niek Vos. Samen met Coen van der Hoeven heeft hij alle lichtinstellingen bij de doorloop en de montage van de voorstelling geprogrammeerd op een Desk Flying Pig Wholehog II. Voor het licht worden uitsluitend bewegende spots gebruikt (23 in totaal), 15 Wash en 8 Profile en wat Floodspots en StripeLights. "Voor het bliksemlicht in de wind en de stormscène waarin de boot



vergaat, maken we gebruik van een Strobe Martin Atomic 3000 en een windmachine om de zeilen te laten wapperen met op de achtergrond storm- en dondergeluiden." Het creëren van een vriendelijke zomerhemel in een dreigende stormlucht van het achterdoek gebeurt via een uitgekende belichting. Boven het decordoek hangen vier horizonbatterijen in vier verschillende kleuren. Achter het decordoek staan nog twee horizonbatterijen met verschillende kleuren die via het horizontdoek het decordoek indirect belichten. Op de vloer voor het decordoek staan nog twee spots als invullicht bij sommige scènes. In totaal zijn er 176 cues ingeprogrammeerd, maar dat neemt niet weg dat er in elk theater weer opnieuw gecorrigeerd moet worden. Niek Vos: "Dit heeft onder meer te maken met de afmetingen van de zaal en het podium, waardoor de positie van het licht verandert. Vandaar dat ik ook tijdens de voorstelling de cues handmatig ingeef en de mogelijkheid heb om tijdens de voorstelling nog te kunnen corrigeren. Er zit geen stagemanager die de cues doorgeeft. Het draaiboek zit in mijn hoofd en ik weet aan de hand van de tekst- en muzikale cues wanneer ik moet drukken."

Geluid

Het geluid is ontworpen door Kater Audio Techniek, dat tevens ook de geluidsapparatuur heeft geleverd. "Uitgangspunt bij theater is dat het accent meer ligt in het vertalen van het geluidsbeeld in het hoofd van de regisseur, producent, componist en arrangeur naar een geluidsplan waarmee de meereizende technicus werkt", legt Gijs Kater uit. "De geluidsonwerper is dan de schakel tussen het artistieke team en de technicus met de beschikbare techniek. Vandaar mijn keuze voor de Yamaha LS9. Ik probeer daarin qua materiaal een budgetvriendelijke middenweg te vinden, die hier en daar nogal eens tot opmerkelijk goede resultaten leidt. Uiteindelijk blijven de mensen op het toneel de basis van een goede show en zijn de technicus en ontwerper samen de intermediërs voor hun prestaties. Het uiteindelijke klankverschil tussen het totaal van microfoons, zenders, mengtafel, versterkers en speakers van goede of matige kwaliteit en prijsklasse kan voor iedereen duidelijk hoorbaar teniet worden gedaan wanneer er op het toneel (de bron) ondermaats gepresteerd wordt. Of waar briljant spel omgekeerd volkomen om zeep kan worden geholpen op het moment dat de technicus een onverteerbaar resultaat reproduceert dankzij een verkeerde keuze van de materialen in combinatie met een voor de bezoeker ongelukkig samenspel van regie, compositie en geluidsonwerp. Mijn rol in deze productie onderscheidde zich hier in zoverre

"Er zit geen stagemanager die de cues doorgeeft. Het draaiboek zit in mijn hoofd en ik weet aan de hand van de tekst- en muzikale cues wanneer ik moet drukken."

van mijn gebruikelijke communicatieve functie, dat ik mij ook op verzoek van de regisseur samen met de technicus (Joep Lamers) en de zenderassistent Wouter Wassenaar (tevens whizzkid met CoolEdit) heb beziggehouden met de soundtrack van zeegeeluiden (opening eerste akte), en wind en stormen tot en met de "scheepsramp" in de tweede akte. Met name in de tweede akte is die soundtrack behoorlijk sfeerbepalend geworden, waarbij juist vanwege die constante geluidsstroom van wind, regen en donder er een behoorlijke trekking ontstond tussen Joep en de regisseur Paul van Ewijk over het eindvolume van de soundtrack versus verstaanbaarheid van de teksten. Stel je voor: een flink deel van de tweede akte tegen een soort variabele witte ruis in mixen is behoorlijk tricky. Het eindresultaat heeft waar het de publieksreacties betreft goed uitgepakt. Hoewel ik de als complimenteus bedoelde uitspraak "Heerlijk, we konden alles verstaan" eigenlijk meer als een basisvoorwaarde blijf beschouwen, dan als een eindpunt. Uiteindelijk wil ik toch ook dat de muzikkliefhebbers met een goed gevoel naar huis gaan met de prachtige muziek van Tom Bakker in het achterhoofd."

De geluidstafel (de Yamaha LS9 dus) wordt tijdens de voorstellingen bediend door Joep Lamers. "Alle 10 acteurs hebben een eigen zendermicrofoon", vertelt hij. "Daarnaast worden voor het driekoppige orkest elektrische piano, altviool en gitaar versterkt. Het orkest zit overigens niet in de orkestbak, maar op het zijtoneel en bij sommige theaters zelfs in de kleedkamer. Via een monitor kunnen zij het beeld van de musical volgen. Bij elke zaal moet het geluid opnieuw worden afgesteld op de akoestiek van de zaal. Dat probeer ik zo intiem mogelijk te doen: zo min mogelijk of zacht versterkt. De enige beperking die ik heb is dat als de zaal rumoerig is meer versterkt moet worden en dat is jammer omdat het ten koste gaat van de intimiteit. Soms heb je bijvoorbeeld mensen in een ouder publiek die veel hoesten en dat gaat ten koste van de verstaanbaarheid." Voor Joep is het de eerste keer dat hij met Yamaha LS9 werkt. "Een handzame tafel met mogelijkheden en in tegenstelling tot een analoge tafel goed hanteerbaar", aldus Joep.



Licht

- 8x Robe 700E AT Wash
- 7x HES Studio Color 575 Wash
- 8x Clay Paky Stage Profile Plus SV
- 1x Strobe Martin Atomic 3000
- 5x L&E Broad A-symmetric Flood 4x1000W
- 6x Striplight Focus Roundstrip 1.25m FTH 30°
- 1x Reel EFX DF-50 hazer
- 1x Desk Flying Pig Wholehog II

Geluid

- 1 Yamaha LS9-32 mengtafel met extra MY8AD kaart
- 1 BSS Soundweb 9088iis
- 8 Acoustic Line TSM 12 top
- 2 Acoustic Line B 1502 sub
- 2 Acoustic Line TSNano offstage
- 2 Labgruppen FP2400Q
- 1 Labgruppen FP6400
- 1 Soundcraft GB2R monitormixer Muzikanten
- 4 Sound Projects X-act monitor tbv muzikanten
- 3 Galaxy audio Hotspot tbv muzikanten
- 4 Acoustic Line TSM 10 sidefill/ monitors met vliegbeugels
- 1 Labgruppen Ip 1350 monitorversterker
- 1 Microfoonset voor de band (keyboard, viool, ac. gitaar)
- 2x Neumann KM184, 4x Klark DI
- 6 Sennheiser EW550g2 ontvangersets
- 1 Net1 zendermonitoring
- 12 Sennheiser SK 500g2 beltpack met Countryman E6 microfoon
- Zendersets compleet met zenderzakjes, beltpacks op Lemo-3
- Ontvangers met actieve antenneplaten Shure UA870MB
- 1 Camera-beeldmonitorset voor muzikanten voor zicht op toneelbeeld